

Univerza
v Ljubljani Fakulteta
za družbene vede

JAVNO MNENJE

Drugi esej

Mnenjske poizvedbe in demokratizacija političnega delovanja

Mnenjskih poizvedb in ideja neposredne demokracije

G. P.

Novinarstvo, 3. letnik, redni študij.

Ljubljana, 3. junij 2013

Največji problem vseh svobodnih narodov je izum metod, s katerimi bi bila nacionalna volja hitro znana. Končna faza naše vladavine bo dosežena, ko bo voljo večine državljanov moč dognati vsak trenutek, ne da bi morala ta prehajati prek telesa predstavnikov – brez volilne mašinerije (Bryce 1888). Že pred 125. leti se je lord Bryce spraševal, kako bi lahko demokracijo napravil še bolj demokratično. S tem istim vprašanjem, le na nekoliko drugačen način in ob drugačnih okoliščinah, se soočamo tudi danes. Zaradi številnih pretresov v vseh vejah oblasti smo priča krizi demokracije, kar nenazadnje odražajo vstaje in protesti na ulicah. Veliko državljanov je nezadovoljnih, ker njihova volja ni upoštevana, predvsem pa zato, ker v današnjem modelu reprezentativne demokracije, *politično življenje narekujejo oligarhije političnih strank in drugih skupin pritiska, ki odločitve večinoma sprejemajo glede na razmerje moči med njimi, na kar pa volivci običajno nimajo vpliva*, kot je ena od protestniških organizacij zapisala na svoji spletni strani (*Aktivni državljan 2013*). Ena takih skupin/organizacij je Katoliška cerkev, ki nima vpliva na politično delovanje samo zunaj parlamenta, ampak celo preko svoje politične stranke v parlamentu (NSi). Jasen dokaz za to so politična preigravanja ob uveljavljanju ukrepov za javnofinančno konsolidacijo, kjer si ne glede na logične argumente z ene ali druge strani vedno nasprotujejo *leve, bolj socialno in liberalno usmerjene stranke, ter desne, bolj kapitalistično in konservativno usmerjene stranke (Slovenski utrip 2010)*. Volivci praktično nimajo vpliva na takšno politično dogajanje, saj se veliko odločitev sprejme stran od oči javnosti in brez morebitne javne razprave, tako kot npr. nedavna uredba o privatizaciji vodnih virov v Evropi. Državljeni smo prek številnih mnenjskih poizvedb sicer vprašani o najrazličnejših stvareh, tudi o političnih. *Javno mnenje – mnenje večine (Gallup 1938)* je v današnjem času in s pomočjo napredne tehnologije za mnenjsko poizvedovanje, tukaj imamo v mislih predvsem internet, veliko lažje ugotoviti in izmeriti, a kljub temu še vedno nismo dosegli *končne faze naše vladavine*. To Brycovo idejo lahko razumemo kot čas, ko bo vzpostavljen idealen tip političnega delovanja, nekakšno sožitje med praktičnostjo in zanesljivostjo mnenjskih poizvedb na eni, ter idejo o neposredni demokraciji na drugi strani. V

nadaljevanju bomo zato iskali odgovore na tri ključna vprašanja: Kako lahko mnenjske poizvedbe omejujejo moč skupin pritiska? Argumente bomo podkrepili z empiričnim dokazom. Kako so javnomnenjska poizvedovanja povezana z neposredno demokracijo in kako je lahko ta povezava temelj za bolj demokratično politično delovanje? In kako bi lahko sodobna tehnologija omogočila uvedbo idealnega političnega sistema?

Za razjasnitev prvega vprašanja si za primer vzemimo poroke istospolnih partnerjev. Najbolj znane skupine pritiska so v tem primeru skrajno desne stranke in nekatere organizacije, kot je npr. Katoliška cerkev, ki je v Sloveniji preko Civilne iniciative za družino in pravice otrok uspešno preprečila sprejetje prvotno predlaganega družinskega zakonika. Zaradi njihovega vpliva v družbi in ostrega nasprotovanja enakopravnosti istospolnih oseb se zdi, kot da je *javno mnenje – mnenje večine* usmerjeno proti homoseksualnim osebam in njihovim pravicom. Raziskovanje pa je pokazalo povsem drugačno rezultate. V pogovorih s svojimi prijatelji v zasebnih in akademskih krogih sem večkrat zaznal, da vsi katoličani ne delijo enakega mnenja z vodstvom Cerkve oz. s tistimi, ki goreče nasprotujejo istospolnim porokam. Zato je bila za namen tega eseja izvedena anketa o istospolnih porokah v eni od katoliških župnij na Gorenjskem¹. Rezultati ankete so pokazali, da mnenje vodstva Cerkve o istospolnih porokah v večini delijo le verniki, starejši od 45 let, ki v 82 % nasprotujejo istospolnim porokam, medtem ko mlajša populacija (verniki do vključno 45 let) v 76 % istospolnim porokam ne nasprotuje. Povprečna starost anketirancev je bila 42 let, kar tudi na ravni celotne populacije postavlja v vodstvo tiste, ki istospolnim porokam ne nasprotujejo. Iz teh rezultatov lahko sklepamo, da skupine pritiska pri tej konkretni temi ne obvladujejo samo državne politike, ampak tudi Cerkev sama, njihovo mnenje pa ima zato vpliv na odločevalce oz. zakonodajalce. Empirično smo dokazali, da mnenjske poizvedbe lahko omajajo stališča skupin pritiska. V konkretnem primeru je skupini pritiska sicer uspelo preprečiti sprejetje prvotno

¹ Anketa je bila na vzorcu naključno izbranih 143 vernikov (laikov) izvedena dne 26. 5. 2013 ob 10.45 po nedeljski maši v župniji Koroška Bela na Gorenjskem. Anketa je bila sestavljena iz dveh vprašanj: a) Starost in b) Ali se strinjate z vodstvom Cerkve, da istospolni pari ne bi smeli skleniti zakonske zveze pred pristojnimi državnimi organi?

predlaganega zakonika, brez obstoja mnenjskih poizvedb (v našem primeru ankete o istospolnih porokah) pa bi lahko Cerkev trdila, da prav vsi njeni člani nasprotujejo takšnim porokam.

Ko govorimo o demokratizaciji političnega delovanja in o omejevanju moči skupin pritiska, ne smemo pozabiti na idejo o neposredni demokraciji. Ta je bila ena izmed temeljnih zahtev številnih vstajniških gibanj, ki so v državi nastala kot odgovor na „*nezadostno delovanje predstavniške demokracije, v kateri odločevalci dejansko niso odgovorni svojim volivcem, ampak politični stranki in njenim partikularnim interesom*“ (Aktivni državljani 2013). Volivci imajo sicer vsaka štiri leta možnost, da odločevalce zamenjajo, nimajo pa velikega vpliva na to, kar se dogaja v obdobju štiriletnega mandata. *Neposredno demokracijo bi lahko opisali kot neposreden način sodelovanja državljanov pri izvrševanju oblasti oz. neposredno razpravljanje in odločanje o vseh pomembnih policy vprašanjih* (Budge 1996). Paralela z Brycovo idejo, ki smo jo zapisali na začetku, se ponuja kar sama - *neposredno in takojšnje odločanje o volji večine državljanov s pomočjo javnomnenjskih poizvedb, brez prehajanja preko predstavniškega telesa*. To bi bil sicer idealen tip demokracije, ki zaenkrat ne obstaja v nobeni državi. V takem sistemu bi izvršna oblast imela bolj administrativno-posvetovalno vlogo. *Naloga voditeljev je namreč odločitev, kako najbolje doseči cilje, ki jih je zastavilo ljudstvo* (Gallup 1966). Kritiki neposredne demokracije sicer opozarjajo, da so odločitve v takem sistemu lahko zelo neskladne, sprejete na osnovi momentalnih čustev in zato brez argumentov (Štuhec v Banjanac Lubej 2013). Kritika je sicer upravičena, a v demokraciji *ne gre zgolj za to, da bi morali vodilni suženjsko slediti pogledom javnosti, ampak bi, morali do neke mere upoštevati javnost pri svojih odločitvah* (Gallup 1966).

Kako pa bi sodobna tehnologija lahko pripomogla k *zanesljivi oceni javnega mnenja*? Moja ideja sloni na t. i. državljanskem certifikatu, nekakšni elektronski identiteti vsakega volivca, s katero bi prek internetne povezave lahko dostopal do t. i. državljanskega portala. Na tem portalu bi vsak volivec imel možnost največ enkrat odločati o vsakem posameznem predpisu, ki je v postopku priprave, spreminjanja ali ukinjanja. Prav tako bi lahko glede vsakega predpisa izrazil konkretne

predloge in pripombe. Na portalu bi potekale tudi volitve in volilna udeležba bi bila verjetno večja, saj bi volivci svoj glas lahko oddali iz domačega naslanjača. Statistična obdelava zbranih podatkov, prikaz predlogov in večinskega mnenja o nekem predpisu v današnji elektronski dobi verjetno ne bi predstavljali velikih problemov. Kljub pospešenemu razvoju in uporabi elektronsko-komunikacijskih naprav, s katerimi bi opravili svojo državljansko dolžnost, pa še vedno ne moremo mimo dejstva, da teh naprav nekateri ne uporabljajo ali pa jih ne znajo uporabljati. Zato bi na začetku uvajanja takega sistema nujno morala obstajata tudi neelektronska pot, npr. pošta. Ostaja še en problem. Vsi volivci v vsakem trenutku zagotovo niso seznanjeni o vseh zadevah, niti jih te ne zanimajo, zato se težje ali pa sploh ne odločajo. Vendar bi tudi takim volivcem z omenjenim sistemom vsaj omogočili participacijo, saj *demokracija ne zahteva, da je vsak volivec inteligen* (Gallup 1938). *Če bi oblasti želele napredovati oz. ostati na oblasti, bi morale ne glede na tip demokracije (reprezentativni ali neposredni) sprejeti predloge, ki ji odobrava ljudstvo* (Gallup 1966). Tako bi dosegli dvoje: neposredno odločanje volivcev in posledično bolj demokratično politično delovanje celotne družbe.

Dokazali smo, da so ideje Bryca, Gallupa in Budga o mnenjskih poizvedbah in neposredni demokraciji močno povezane. Z empiričnim dokazom smo predstavili, da mnenjske poizvedbe omejujejo moč skupin pritiska in njihovega mnenja. Mnenjske poizvedbe lahko pripomorejo k učinkovitejši komunikaciji med odločevalci in volivci, hkrati pa so temelj za uspešno in delujočo neposredno demokracijo. Na koncu smo pokazali, kako bi sodobna tehnologija na podlagi teh idej lahko pripomogla k še večji demokratizaciji političnega delovanja in odločanja. Mnenjske poizvedbe lahko ključno pripomorejo k izboljšanju oz. demokratizaciji političnega delovanja. Kljub številnim kritikam, ki so jih zapisali nekateri teoretiki javnega mnenja (npr. Blumer in Lippmann), so mnenjske poizvedbe po mojem mnenju v današnjem času ključnega pomena za bolj demokratično politično delovanje, predvsem pa za aktivno udejstvovanje slehernega volivca pri odločanju o njegovem življenju.

Literatura in viri:

- *Aktivni državljan*. Dostopno prek: <http://www.aktivnidrzavljan.si/kaj-je-neposredna-demokracija/> (26. maj 2013).
- Banjanac Lubej, Saša. 2013. *Ivan Štuhec: Neposredna demokracija je včasih nevarna*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/ivan-stuhec-neposredna-demokracija-je-vcasih-nevarna/301761> (28. maj 2013).
- Bryce, James B. 1888. *The American Commonwealth*. New York: Macmillan.
- Budge, Ian. 1996. *The New Challenge of Direct Democracy*. Cambridge: Polity Press
- Clark, Joseph Sill. 1964. *Congress the Sapless Branch*. New York: Harper & Row.
- Gallup, George. 1966. Polls and the Political Process-Past, Present and Future. *The Public Opinion Quarterly* 29 (4): 554–549.
- Gallup, George. 1938. Testing Public Opinion. *The Public Opinion Quarterly* 2 (1): 8–9, 14.
- *Politični utrip – politične usmeritve na Slovenskem (Fakulteta za uporabne družbene študije Nova gorica)* Dostopno prek:
http://www.parsifal.si/uploads/doc/Slovenski_utrip_pluralizem_-_junij_2010.pdf (28. maj 2013).